

Et arbejdsliv der giver mening

Anne-Marie Ulrik, cheflæge, Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse, Grønland

Januar 2015

Forfatteren til denne artikel er 63 år og cheflæge i Grønland. Jeg har været ansat i Grønlands Sundhedsvæsen i sammenlagt godt 5 år af mit 38 år lange lægeliv både som leder og som distrikts/regionslæge i såvel Nord – som Sydgrønland. Årene i Grønland har så absolut været de år der har givet den største arbejdsglæde. Oplevelsen af at gøre en meningsfuld lægefaglig indsats i tæt samarbejde med dedikerede og engagerede kollegaer med såvel grønlandsk som dansk baggrund er et privilegium. Samtidig giver det mig muligheden for at leve i samfund hvis rødder, jeg nærer en dyb respekt for og som jeg håber jeg kan bidrage til atter bliver bragt i spil i dets fortsatte udvikling. Mødet med såvel den grønlandske patient som den grønlandske medarbejder er udfordrende på den berigende måde. Kun hvis vi i det møde er i stand til at tage afsæt i de grønlandske værdier og vilkår når udviklingen skal planlægges, vil vi kunne nå de mål vi sætter os.

Der hersker ingen tvivl om at den fastboende grønlandske medarbejder er fundamentet som sundhedsvæsenet hviler på. Det uanset om medarbejderen er født og opvokset i landet og behersker sproget, eller om det er en medarbejder der er tilflyttet, men har valgt Sundhedsvæsenet som sin livslange arbejdsplads.

Sundhedsvæsenet er i dag og vil også i lang tid fremover være præget af et stort flow af vidensmedarbejdere, både sundhedsfaglige og administrative. Der er sammenlagt ansat ca. 1.400 medarbejdere, men der udfærdiges i størrelsesordenen 800-1.000 ansættelsesbreve pr år. Det vidner om et helt exceptionelt personaleflow med en særlig udfordring i forhold til fastholdelse af viden og sikring af en fremdrift i Sundhedsvæsenets strategiske arbejde.

Det kræver en særlig robusthed hos det faste personale. De skal sikre at de gode ideer som de stadigt skiftende kollegaer og medarbejdere bringer med sig, bliver taget til efterretning, afprøvet når der er overskud til det, og implementeret hvis det viser sig at de holder. På den måde skal de både være åbne for det nye og sikre udviklingen, samtidig med at de skal kunne stå imod de stadigt skiftende idéer som nye medarbejdere bringer til torvs. Ikke sjældent bliver disse medarbejdere beskyldt for at være modstandere af forandring. Sådan kan de godt fremstå for den kollega der bare er der med sine ønsker til forandring i 4 uger og rejser igen. I virkeligheden er de udviklingsorienterede og fagligt velfunderede med et dybtgående kendskab til den grønlandske kontekst som man kun opnår ved mange års ansættelse. Som det lyder i introduktionsskrivelsen til læger på regionssygehuset i Aasiaat: *Mange ting kan sikkert gøres anderledes og bedre, og personalet her på stedet er da også meget interesseret i at forbedre deres rutiner og behandlingsprocedurer, ligesom vi fra lægelig side er interesseret i at få opdateret vores viden. Det er dog en god idé at se arbejdet an, inden du laver om på vores procedurer. Ofte er der en god grund til at ting udføres på en måde, som er anderledes end du er vant til. Vi må ofte tage hensyn til de anderledes forhold her i landet. Men – vi er alle meget interesseret i at få nye input udefra og blive inspireret af det, du er særlig god til og dine færdigheder.*

Den grønlandske sygeplejerskeuddannelse blev etableret i Nuuk i 1994 og er i dag en bacheloruddannelse under Ilimatusarfik (Grønlands Universitet). Der er siden uddannelsens etablering uddannet over 100 grønlandske sygeplejersker. I starten var holdene små, men de sidste år er der uddannet over 10 sygeplejersker/år som er den uddannelseskapacitet, Sundhedsvæsenet kan rumme sideløbende med mange andre uddannelser. Før 1994 foregik uddannelsen i Danmark hvilket dels indebar en vanskelig rekruttering til uddannelsen da fire års ophold i Danmark for mange potentielle sygeplejersker var uoverskueligt, dels betød at flere sygeplejersker efter endt uddannelse forblev i Danmark fordi de under uddannelsen var blevet familiært knyttet til Danmark. Stort set alle de sygeplejersker der er uddannet i Grønland, arbejder i dag i Sundhedsvæsenet hvilket er en uvurderlig gevinst for de grønlandske patienter. Alle grundlæggende sundhedsuddannelser kan tages i Nuuk.

Sundhedsassistenter udgør mange steder uden for Nuuk det faste fundament for sundhedsenhederne fra regionssygehuse til bygdesundhedsstationer. Uddannelsen er en overbygning på sundhedshjælperuddannelsen. En færdiguddannet sundhedsassistent har således tre års sammenlagt uddannelsestid hvoraf over halvdelen er praktik. Efter endt basisuddannelse kan sundhedsassistenterne supplere deres uddannelse og specialisere sig til særlige funktioner: røntgen, kønssygdomme, audiologi (undersøgelse af hørelse, tilpasning af høreapparater), omsorg for den gravide, psykiatri, ældreomsorg, forebyggelse og sundhedspleje. Sundhedsassistenter varetager derfor i vid udstrækning opgaver der i Danmark vil være forbeholdt andre faggrupper (sygeplejersker, radiologer, sundhedsplejersker, psykiatriske sygeplejersker, jordemødre m.m.).

Bygdesundhedsarbejderen rekrutteres blandt bygdens beboere og er ofte en person som bygdens beboere har en særlig tillid til. Mange påbegynder arbejdet uden nævneværdig uddannelse, men det tilstræbes at de hurtigst muligt gennemfører sundhedsarbejderuddannelsen der sikrer dem den basale viden med særlig vægt på det akutte og på brugen af det telemedicinske udstyr. Deres praktikophold foregår altid på "modersygehuset". Efter gennemført uddannelse kommer de årligt på genopfriskningskurser. Flere af disse dygtige medarbejdere får gennem den basale uddannelse som ofte er den første uddannelse, de får efter endt skolegang, "blod på tanden" og fortsætter i sundhedshjælperuddannelsen, efter at de har suppleret deres dansk kundskaber. Således er de grønlandske sundhedsuddannelser en flertrinnet hvor du, uanset hvilket trin du befinder dig på, er en vigtig sten i det fundament sundhedsvæsenet er bygget på. Der findes et tilsvarende system inde for tandplejen, som inden for de sidste 15 år har betydet en flot udvikling inden for den grønlandske tandsundhed gennem en målrettet sundhedsfremmende indsats.

Det er ikke muligt at tage lægestudiet i Grønland, men der er et stadigt stigende antal læger med grønlandsk baggrund der vælger at vende tilbage og arbejde i Grønland efter endt uddannelse i Danmark. Også for lægernes vedkommende betyder uddannelsen i Danmark dog at nogen under den lange uddannelse når at stifte familie og blive tættere knyttet til det danske samfund hvorfor Grønland vælges fra.

Flere af de medicinstuderende giver endvidere udtryk for bekymring for at vende tilbage til Grønland for at arbejde som læge på grund af frykten for at komme i gabestok på baggrund af en evt. klagesag der ofte havner i pressen i et lille og åbent samfund som det grønlandske. De er dog bevidste om at de har en stærk fordel ved at kunne det grønlandske sprog og dermed imødegå de misforståelser der kan opstå som grundlag for klagerne når kommunikationen med patienterne og borgerne foregår via tolk.

Sundhedsvæsenet i Grønland forsøger under hele de lægestuderendes studietid at knytte dem til Grønland ved etablering af dele af studiet i Grønland, mulighed for sommerophold, møder i Danmark, deltagelse i grønlandske forskningsprojekter m.m.

De grønlandske læger har fortrinsret til de uddannelsesstillinger der er i Grønland. Man kan gennemføre en fuld grønlandsk speciallægeuddannelse til praktiserende læge (almen medicin), mens man til de øvrige hospitalsbaserede specialer (fx kirurgi) som ung læge i Grønland får en målrettet videreuddannelse der gør lægen særligt kvalificeret til at komme ind i det danske eller norske videreuddannelsessystem. Igen gør denne uddannelse uden for Grønland rekrutteringen sårbar efter endt speciallægeuddannelse, hvorfor der også i disse forløb etableres dele af uddannelsen i Grønland hvor den unge læge vender tilbage til Dronning Ingrid's Hospital og opnår nøje beskrevne kompetencer.

Der er i øjeblikket ca. 30 grønlandske medicinstuderende i Danmark, mens der er 22 fastansatte læger der enten har en grønlandsk opvækst eller er kommet til Grønland gennem deres videreuddannelse og har valgt at forblive i landet. Videreuddannelsen er således et af de stærkeste, langsigtede rekrutterings- og fastholdelsesværktøjer sundhedsvæsenet har. Derfor er uddannelse et højt prioriteret fokusområde i Sundhedsvæsenet.

Det grønlandske sprog er vanskeligt at lære for personer der ikke er vokset op med sproget. Selv grønlandskfødte og grønlandsksprogede medarbejdere der vender tilbage til Grønland efter mange år uden dagligt brug af sproget, har vanskeligt ved at genlære det. Sundhedsvæsenet er derfor stærkt afhængigt af dygtige tolke der kan og vil tolke også for nære pårørende i ganske intime og følelsesladede situationer. Som ikke dobbeltsproget sundhedsprofessionel er det alfa og omega at have et godt samarbejde med sin tolk og fange de situationer hvor tolken bliver presset. En daglig debriefing efter en dags ambulatorium kan være påkrævet. Tolkene er uden for Nuuk ofte ufaglærte med en helt anden uddannelsesmæssig baggrund, men påtager sig hvervet trods de ofte er en del af det lille lokale samfund.

I Nuuk er behovet for tolkning begrænset, en stor del af befolkningen er dobbeltsprogede. Uden for Nuuk kan man som dansksproget medarbejder have brug for tolk til op til 80% af patienterne. Der er ingen tvivl om at dette kan give anledning til tab af oplysninger og misforståelser af mange forskellige årsager.